N. IORGA

Două conferinţi craiovene

I. Rostul Olteniei în mişcarea pentru neam.

II. Ce am făcut şi ce trebuie să facem.

CRAIOVA
SOCEC & Comp. Societate Anonimă
1906.

www.dacoromanica.ro

N. IORGA

Două conferinți craiovene.

I Rostul Olteniei în mișcarea pentru neam.

II Ce am făcut și ce trebuie să facem.

CRAIOVA
SOCEC & Comp. Societate Anonimă.
1906.

www.dacoromanica.ro

Rostul Olteniei în mișcarea pentru neam

Privelișteа din această sală e cam neobișnuită. Iată deci că patru represintanți ai literaturii tinere vin aici, într'un oraș, din acelea, ce se numesc despreţuitor și pe nedrept «de provincie» pentrucă ei socot că e bine să vie ei înșiși pretutindeni, căci literatura nu este numai arta de a face versuri, a scrie prosă ori a compune discursuri; ea nu trebuie să fie apanagiul cîtorva cunoscători, ci trebuie să fie averea tuturora. Ei înțeleg că tot ceia ce avem astăzi resultă mai la urmă din literatură, din desvoltarea unui număr de idei trecute prin literatură. Ea ni-a dat prin urmare conștiința de naționalitate, ea a întemeiat Statul românesc. Dacă n'ar fi fost cronicarii ceĭ vechi și călugării ardeleni ce i-au urmat: Micu, Șincai și Maior, dacă n'ar fi fost răspînditorul gîndului lor, Gheorghe Lazăr, țara noastră, neamul nostru, nu s'ar fi putut ridica pănă unde au ajuns astăzi.

Scriitorii recunosc ca întemeietori ai Statului romîn, ca începători ai mișcării către libertate pe aceia cari, de prin veacul al XVI-lea, pănă acuma, au luptat pentru a reuni pe acest popor în jurul unei conștiințe naționale. Ei au credința, întăritoare în luptă, că azi numai prin literatură și limbă, aceste legături ideale, se pot uni toți Romînii din toate

www.dacoromanica.ro

părțile. Căci noi, toți Românii, nu putem avea alte legături strînse de cît prin limbă, prin literatură, prin idei. Scriitorii trebuie să părăsească prin urmare o mulțime de prejudecăți dăunătoare pentru a se pune în legătură cu toți Românii din toate părțile, căci ei, scriitorii, sînt depositarii unei moșteniri scumpe, ei aŭ o menire cu mult superioară meniriĭ tuturor partidelor. Ei aŭ în seamă sufletul românesc, și prin aceasta puterea de a cunoaște viitorul acestuĭ neam. Ei sînt pregătitorii vremurilor viitoare, prin cultul literaturiĭ și limbiĭ, ei sînt muncitorii spre unirea tuturor Românilor în același Stat. Mergînd dintr'un loc în altul, vom trezi deci, din partea noastră, orĭ-unde amintirile locale, ale fiecăruĭ colț din țară. Vom vorbi de aceleași idei conducătoare, dar în fiecare loc după rostul particular al loculuĭ.

Aicĭ predica noastră se sprijine pe întreg trecutul Craioveĭ, care însemnează și el istoria Banatuluĭ Oltean. Țara aceasta, în adevăr, e unul din ținuturile cele maĭ vechĭ în civilisație ale Românilor. Aicĭ colonisarea romană a fost maĭ întinsă; în acest loc a fost maĭ puternic întipărită pecetea romană, ceia ce se vede atît prin urmele lăsate de Romanĭ, prin mărturiĭ scrise ale lor, cît și prin logica faptelor.

După Romanĭ urmează o epocă întunecată, care corespunde cu Evul Mediu apusean. În această epocă (veacurile al XII-lea și al XIII-lea), pe cînd în Moldova, aproape pustie, d'abia se găsia cîte-un sat icĭ-colo, pe cînd partea de dincolo de Olt era cotropită

www.dacoromanica.ro

de barbarĭ, Oltenia avea o civilisaţie înnaintată — situaţie datorită apropierĭi, Ungarieĭ. Aicĭ, la Severin, e capitala unuĭ Banat unguresc ce se întindea până la Olt. La Severin era decĭ dominaţia Banilor ungureştĭ aĭ Severinuluĭ. Aceste căpeteniĭ de graniţă aduceaŭ o cultură reală, dar cu care nu ne putem mîndri pentrucă era străină. Ţinuturile eraŭ destul de bogate, şi se pot urmări neted începuturile uneĭ vieţĭ culturale proprĭĭ. În ceia ce priveşte schimbul de mărfurĭ, *banul* înseamnă moneta Banilor Olteniei, căcĭ Banul era acela care împărţia între toţĭ Romînĭĭ „banĭĭ“ săĭ şi aĭ regeluĭ. Acest lucru se petrecea însă maĭ mult la şes. La munte se organisa în acelaşĭ timp o viaţă particulară, românească, prin veacul al XIII-lea, saŭ chiar puţin maĭ în urmă. Oltenia are Voevozĭ proprĭĭ prin Gorj şi Vilcea, şi ni sînt cunoscuţĭ atît Voevozĭĭ cît şi isprăvile lor. Dacă aŭ fost învinşĭ, eĭ n'aŭ dat înnapoĭ în lupta cu străinul.

Voevodatul a dispărut, dar nu învins, ci pentrucă se unise cu altul, din Muntenia, de prin părţile Argeşuluĭ, şi aceştĭ Voevozĭ aĭ Unirĭĭ celeĭ dintăiŭ se numesc apoĭ: «Voevozĭ a toată Ţara-Românească». Din ea făcea parte, în teorie, şi Moldova, care maĭ pe urmă s'a despărţit, devenind un Stat separatist. Oltenia, unindu-se decĭ, a făcut un maĭ mare bine decît dacă ea ar fi început lupta lungă împotriva Argeşenilor. Ca şi Moldova din 1859, ea a folosit neamuluĭ prin jertfa eĭ. Domniĭ din Argeş îşĭ strămută reşedinţa la Cîmpulung, la Tîrgovişte, apoĭ la Bucureştĭ. Oltenia nu pierde

www.dacoromanica.ro

din importanţa ei politică de mai înnainte, ci numai din cea economică, despre care vorbeşte faptul că Sibiiul, care era în faţa Olteniei, a decăzut în folosul Braşovului. Muntenia era mai întinsă, mai bogată, avea drumuri mai multe de cît Oltenia şi de aceia i-a luat fireşte înnainte în această privinţă. În veacul al XV-lea, cînd Ţara-Românească căzuse foarte jos supt Turci, cînd Moldova ameninţa cu o cucerire a ei, de aici, din Oltenia porneşte un curent politic care înnoieşte viaţa Statului muntean. S'a crezut odată, într'o vreme de trufie, că oraşul Craiovei vine de la Ţarii bulgari sau de la Craiul Iova Cumanul. De fapt, Craiova e veche ca sat, dar ca oraş datează numai de pe la sfîrşitul secolului al XV-lea. Anul 1500 a apucat Craiova, în anul 1400 ea nu era încă.

Pe la 1500 însă, era o familie de viteji, o familie de oameni bogaţi în moşii, bogaţi în suflet şi în inimă, ce se zicea familia Craioveştilor, pentrucă ei şedeau mai mult în Craiova. Acest neam se mai zicea şi al Pîrvuleştilor, pentrucă a avut în mijlocul său pe Banul Pîrvu. Se mai zicea şi familia Banoveţilor, pentru că mulţi dintre ei au fost Bani.

Familia aceasta ajunge cea mai însemnată şi îşi întinde acţiunea şi peste Olt. Ea se îndreaptă peste apă pentru a crea o nouă viaţă principatului de dincolo de Olt. Atunci Craioveştii aceştia aşează pe tronul Munteniei pe unul dintre cei mai însemnaţi Domni, pe acela care represintă în trecutul nostru cel mai înnalt gust pentru frumuseţă, pe Neagoe, zis Basarab, Oltean după mamă. Îl a-

www.dacoromanica.ro

şează deci în Scaunul muntean, care, în loc să cuprinză pe cine ştie ce creatură efemeră, are un Domn foarte bun şi foarte însemnat. Craioveştii aŭ asigurat în felul acesta principatuluĭ muntean o independenţă cu mult maĭ durabilă. Neagoe Basarab datoreşte însă totul acesteĭ familiĭ oltene. Astfel Craioveştiĭ asigură Ţerii-Româneştĭ o maĭ târzie decădere, lucru ce era neapărat, căcĭ Romănia din Tîrgovişte slăbise foarte mult. Sarcinile eraŭ foarte marĭ liniştea dispăruse, ţerănimea era hărţuită şi prăpădită.

Maĭ tîrziŭ, cînd ţerănimea munteană se istoveşte, cînd boieriĭ nu maĭ aveaŭ nicĭ pe departe însemnătatea pe care o avuseră înnainte, cînd principatul muntenesc ajunge, în decăderea sa, la ultima treaptă a umilinţiĭ şi slăbiciuniĭ, cu Domniĭ cari se trimeteaŭ de la Poartă, şi nu aveaŭ nicĭ-o înţelegere pentru nevoile poporuluĭ lor, şi dintre cari niciunul n'ar fi putut să servească scopurile maĭ înnalte ale Romînilor, mîntuirea a venit iarăşĭ din acest Banat oltean. Aci se formase, după Craioveştĭ, familia Buzeştilor, aceia cari stăpîniaŭ 300 de moşiĭ. Era cel maĭ bogat neam românesc, un neam foarte puternic, cu oameni foarte viteji, înţelepţĭ şi gata la jertfe. El înţelese să-şĭ puie puterile şi influenţa sa în serviciul poporuluĭ nostru. Precum Craioveştiĭ ajutaseră pe Neagoe Basarab să ajungă Domn, tot astfel şi Buzeştiĭ, de la sfîrşitul secoluluĭ al XVI-lea, aŭ ajutat înălţarea luĭ Mihaĭ Viteazul ca Domn al Ţerii-Româneştĭ. Mihaĭ Viteazul, la venirea sa din Ţarigrad, n'ar fi însemnat în adevăr nimic fără

www.dacoromanica.ro

sprijinul Buzeştilor, şi fără îndoială că nu s'ar fi scris fără dinşii acele glorioase pagini ale istoriei româneşti pe care le avem în suflet cu toţii. Prin origina sa politică, prin situaţia sa de Ban al Craioveĭ, prin legăturile de multe feluri cu familia Buzeştilor, el merită să fie socotit ca Oltean cu mult mai mult de cît ca un fiŭ al principatului Ţerii-Româneşti.

După darul vechiŭ pe care-l făcuseră Olteniĭ cu Neagoe-Vodă Cucernicul, se adaogă acest noŭ dar, cu mult mai însemnat, făcut în persoana luĭ Mihaĭ Viteazul.

După anĭ lungĭ de nesiguranţă, de multe părerĭ de rău, din noŭ Principatul Muntean se ridică la organisare, se ridică la bogăţie prin Mateĭ Basarab. El venia însă din Curţile boiereştĭ de la Brîncovenĭ, care e, cum ştiţĭ, un sat oltenesc. Ca Oltean îşĭ începe el viaţa, între oameniĭ Buzeştilor, luptătorĭ pentru Mihaĭ Viteazul. Nu numaĭ că Mateĭ Basarab este Oltean, dar şi aceĭ cari luptă pentru dînsul şi pe cari se sprijină el pănă la capăt, sînt tot boierĭ oltenĭ. Luptele împotriva luĭ Leon-Vodă, Grecul muntean, şi împotriva luĭ Vasile-Vodă, Grecul din Moldova, sînt strîns legate de acţiunea, de ajutorul pe care-l hărăzesc din toată inima boieriĭ oltenĭ. Se poate zice că fără de aceştĭ Oltenĭ, el n'ar fi putut ieşi din pribegia sa ardeleană, şi el n'ar fi cîrmuit aşa de părinteşte fără sfetnicĭ între cari aflăm Oltenĭ.

Cînd Domnia luĭ Mateĭ Basarab s'a mîntuit, moştenirea datinelor bune ale Domnieĭ de ţară trece la Constantin-Vodă Brîncoveanu.

E tot neamul acesta de Brîncovenĭ, de boierĭ cari plecaseră cîndva din Brîncoveniĭ Oltuluĭ.

www.dacoromanica.ro

Constantin Brîncoveanul, şi el de obîrşie Oltean, a păstrat mereŭ legăturĭ cu Oltenia, şi chiar scrisorile luĭ prietenescĭ maĭ calde sînt către boieriĭ din Oltenia. Şi atuncĭ cînd el a căutat un loc pentru ca să-şĭ clădească mănăstirea, el nu l-a căutat în părţile muntene, ci l-a căutat dincoace de Olt.

Aicĭ a făcut mănăstirea Hurezuluĭ, cea maĭ înnaltă podoabă artistică a Olteniei, care merită de sigur o maĭ bună păstrare de cît aceia pe care o are astăzĭ, cînd şi-o împart bolnaviĭ unuĭ spital rural — şi cîte-va măicuţe sărace, lăsate în părăsire. Ca loc de înmormîntare, el îşĭ alese tot această mănăstire a Hurezuluĭ, căcĭ el sărmanul, nu se aştepta să fie omorît pe piaţa de măcel din Constantinopole, ci să-şĭ mîntuie zilele de bătrîneţă cinstită pe pămîntul iubit al patrieĭ, încunjurat de neamul său bogat, de gloria şi prestigiul îndelungateĭ sale cîrmuirĭ. Aşa încît, şi prin începuturile sale, şi prin alegerea chiar a loculuĭ de înmormîntare, «Brîncoveanul Constantin» trebuie să fi socotit ca încă o manifestare olteană (cea de-a treia în viaţa poporuluĭ românesc). Pe lîngă ceĭ treĭ marĭ Domnĭ pe cari Oltenia i-a dat principatuluĭ de la sudul Milcovuluĭ, se adaogă şi o a patra înrîurire hotărîtoare. După Brîncoveanu vine era Fanarioţilor. E foarte greŭ de spus cînd începe ea *cu adevărat*. Dar, în scurt principatul muntean intră în stăpînirea aşa numiţilor Fanarioţĭ. În acest timp nu se poate zice că clerul, boierimea, Domnia, scrisul, că rostul nostru întreg era grecesc. Nu se poate zice asta, căcĭ am fi fost ceĭ maĭ decăzuţĭ dintre oamenĭ

www.dacoromanica.ro

dacă ni-am fi plecat grumazurile supt o astfel de robie.

Ţerile noastre aveaŭ şi atunci, de fapt, un caracter pronunţat românesc şi, cum zic, ar fi să ne înjosim dacă am crede contrariul, căci, pentru onoarea noastră, am ştiut din cele mai îndepărtate timpuri până astăzi să păstrăm acestuĭ pământ un rost hotărît românesc. Prin urmare nu ne-aŭ grecisat atunci Greciĭ, fiindcă, între altele, şi eĭ se simţiaŭ mai mult supuşi aĭ Turcilor, ca şi noĭ. Pentru a căuta să ne desnaţionaliseze, eĭ înşiĭ ar fi trebuit să aibă un sentiment naţional pronunţat.

Domnia lor n'a putut fi astfel o sistematică prigonire a ideilor noastre naţionale, care mijiaŭ. Cum eraŭ să încerce a cuceri o ţară străină cînd patria lor era supt Turcĭ şi eĭ se găsiaŭ bine şi aşa? Căci eĭ se găsiaŭ foarte bine în ţară turcească şi nici nu visaŭ pe atunci că, în curînd, o revoluţie va să întemeeze o ţară nouă a Heladeĭ libere. Odată ce se pătrunde cineva bine de acest adevăr, el nu mai poate fi indus în eroare. Dar Domnia Fanarioţilor a fost totuşi o domnie foarte neplăcută, de şi n'a fost o domnie intenţionată a ne distruge ca popor, saŭ răzimată pe ideĭ naţionale greceştĭ lucrînd în condiţiĭ potrivite. Însă Greciĭ, cari aŭ domnit asupra Rominilor, saŭ i-aŭ exploatat ca boierĭ, firește că nu ni-aŭ fost tocmaĭ plăcuţi.

Aşa ceva, domnilor, se întîmplă cu toate popoarele din lume. Străinul este foarte bun ca ajutor, începător şi învăţător. Dar străinul în ţara ta, călcînd rosturile ţeriĭ tale şi

www.dacoromanica.ro

înlăturîndu-te pe tine, străinul acesta este totdeauna, orî de unde ar veni, *detestabil*.

Boierii din Ţara-Românească, fiindcă nu e vorbă de Moldova, stăpîniaŭ pe acest timp asupra unor ţerani cu totul căzuţi în iobăgie.

Situaţia ţeranilor din părţile astea ale Olteniei era încă cu mult mai bună de cît a ţeranilor din Muntenia, şi acesta se vede şi pănă azî în urmările ei. Ţeranul oltean a fost în veacul al XVIII-lea mult mai bogat şi mult mai liber şi a avut cu mult mai multă vitejie, o mai răspicată demnitate românească. Dincolo de Olt, eraŭ două clase bine deosebite şi chiar duşmane. Dincoace, deosebirile nu eraŭ aşa de marî. Boierii de aicî eraŭ mai micî de cît ceî din Bucureştî şi ţeranul de aicî era cu mult mai mare de cît cel de dincolo.

Pe cînd între boierii puternicî la Bucureştî, între aceştî boierî cu işlice şi ifosurî enorme, şi între ţerănimea de tot slabă era o prăpastie, aicî în Oltenia mai era cu putinţă o înţelegere frăţească între ţeranul liber şi boierul mic,—lucrul acesta care era peste putinţă, cum am zis, la Bucureştî. Bucureştiul a avut apoî mult mai multe legăturî cu Răsăritul turcesc de cum le-a avut Oltenia. Pentru Oltenia, graniţa de către Turcia era numaî Dunărea, şi ea era mai scurtă cu mult de cît pentru Muntenia, care are *două* graniţe faţă de Turcia. Celor de aicî li veniaŭ influenţe bune apusene, şi din Ardeal şi din Banat, pe cînd celor de dincolo ele nu li veniaŭ de cît doar din Ardeal.

Situaţia vecinilor din Bulgaria era şi ea cu

www.dacoromanica.ro

mult mai rea de cît a celor din Serbia, cari corespund Oltenilor. Dincolo de Dunărea apuseană, se întindeaŭ tot Ţinuturĭ turceştĭ, dar care eraŭ mai puţin stăpînite de viaţa păgînă, cu mult mai puţin înrîurite de cotropirea turcească. Pe aicĭ s'a păstrat pănă în timpurile noastre o ţerănime a maluluĭ drept dunărean destul de bine închegată şi care a fost în stare să alcătuiască răpede un Stat de ţeranĭ aşa cum e al Serbieĭ de astăzĭ.

Acum se înţelege de ce boieriĭ aceia cari aŭ prins în 1716 pe Nicolae-Vodă Mavrocordat, în locul căruia ar fi vrut să aibă un fel de continuator românesc al luĭ Brîncoveanu, aŭ fost boieriĭ oltenĭ, pe cînd Munteniĭ eraŭ strînşĭ împrejurul Domnuluĭ, şi se arată cu mult mai fricoşĭ.

Boieriĭ oltenĭ însă eraŭ mai puţin supuşĭ faţă de Domnul străin, ca uniĭ cari nu prea veniaŭ pe la Bucureştĭ şi aveaŭ pentru Craiova lor, pentru viaţa lor deosebită, o iubire covîrşitoare. Avînd, decĭ, altfel de sentimente faţă de Mavrocordat,—eĭ, în frunte cu Brăiloiĭ, aŭ adus catanele Nemţilor la Bucureştĭ, şi aŭ prins pe Fanariot. Eĭ aŭ arătat prin această faptă că dăinueşte o conştiinţă naţională neînduplecată, neînrîurită, în aceste regiunĭ.

Eĭ chemaseră însă pe Nemţĭ numaĭ pentru ca Oltenia şi Ţara-Românească să poată trăi în condiţiunĭ mai bune. Eĭ n'aŭ înţeles să jertfească privilegiile cleruluĭ, eĭ n'aŭ înţeles să jertfească privilegiile boerimiĭ, nicĭ chiar rosturile vechĭ ale ţeranilor. Eĭ se aşteptaŭ ca supt noua stăpînire să se păstreze interesele esenţiale ale locuitorilor oltenĭ, decĭ ea

www.dacoromanica.ro

a cerut ca Domn pe beizadea Gheorghe, fiul luĭ Şerban-Vodă Cantacuzino, înnaintaşul Brîncoveanuluĭ, ca să impună supt el toate bunele datine şi toate rosturile trainice de odinioară. Dar Nemţiĭ aŭ zis: «Am *cucerit* Ţara-Românească toată şi o vom ţine cum înţelegem noĭ». S'aŭ căznit decĭ în tot felul să facă drumurĭ, clădirĭ de căzărmĭ, spitale pe spinarea tuturora, căutînd să unifice repede Oltenia cu vechile provinciĭ austriace.

Oltenia a stat maĭ bine de douăzecĭ de anĭ supt Austriacĭ. Şi, de cîteorĭ văd această ţară, un sentiment de adîncă duioşie, de evlavie, mă cuprinde, gîndindu-mă că a fost un pămînt furat, şi apoĭ dat îndărăt numaĭ prin bunătatea luĭ Dumnezeŭ. Ea singură ni l-a dat iarăşĭ, îndărăt, după cum printr'însa poate că şi Bucovina, cu mormîntul luĭ Ştefan-cel-Mare cu moaştele Voevozilor şi atîtea amintirĭ glorioase, se va, întoarce într'o zi înnapoĭ la locul de unde a fost smulsă.

Cînd a început războiul dintre Austriacĭ şi Turcĭ, maĭ toţĭ boierĭĭ aŭ părăsit pămîntul Olteniеĭ şi aŭ trecut dincolo, la «Domnul Turcesc», ca o protestare. Chiar Imperialiĭ mărturisesc această părăsire a ţerĭĭ de întreaga boierime. Restituirea Olteniеĭ ruptă din trupul românesc, s'a făcut astfel în condiţiĭ foarte onorabile pentru boierĭĭ oltenĭ.

Secolul al XVIII-lea a trecut, cu Domniĭ săĭ fanarioţĭ, cu literatura luĭ particulară, la care a participat şi Oltenia. Dar această literatură a fost slabă, pe cînd literatura cea cu sentimente, cu ideal, cu aspiraţiunĭ a fost literatura din Ardeal.

www.dacoromanica.ro

Prin urmare nicĭ Oltenia n'a participat la mișcarea literaturiĭ secoluluĭ al XVIII-lea și activitatea literară nu constituie fenomenul însemnat din această vreme, în viața eĭ și-a noastră.

În vremea aceasta însă, peste Dunăre se pregătesc împrejurărĭ nouă. Satele sîrbeștĭ luptă împotriva Turcilor, cu ajutorul ascuns al Rușilor, ajutor, dealmintrelea, foarte interesat, căcĭ nicĭ-odată n'a făcut altfel Rusia uriașă care ni-a luat și nouă granița cea veche și bună a Nistruluĭ, dîndu-ni pe cea nouă și slabă a Prutuluĭ.

E o lungă luptă foarte vitează, care face onoare vecinilor noștri de peste Dunăre. Dunărea este o graniță în adevăr, dar nu unul din acele rîurĭ care desparte două țerĭ ca o prăpastie groaznică. Dunărea este blîndă, pașnică, și neamurile o trec în voie. Mulțămită acesteĭ firĭ a mariĭ ape de hotar, în părțile acestea oltene Romîniĭ stăpînesc amîndouă malurile Dunăriĭ, căcĭ și malul de dincolo este tot așa de românesc ca și cel de dincoace. Aceasta e, de altfel, încă o dovadă a vitalităței poporuluĭ românesc din aceste părțĭ. Căcĭ Romîniĭ n'aŭ trecut acolo de groază,—poporul nostru nu e așa de fricos și nu fuge de groază; de groază fug Ovreiĭ, Grecĭĭ,—aŭ trecut printr'o urmare firească a dezvoltărĭĭ lor. Și această întindere are o însemnătate foarte mare, dacă vom fi pregătițĭ pentru un viitor politic care ni se va înfățișa într'o vreme maĭ apropiată sau maĭ îndepărtată. Și se poate adăogi că Statul român face o tot așa de mare greșeală prin neglijarea țerănimiĭ plecate din Banatul Olteniеĭ, care pregătește fără

www.dacoromanica.ro

îndoială un nou viitor, cum e aceia pe care o face cînd lasă pe Evreĭ să puie mîna pe întreaga Moldovă. Căcĭ va veni o vreme cînd negustoriĭ, meşteriĭ, arendaşiĭ de moşiĭ, de altă rasă şi lege, vor zice: noĭ sîntem Evreĭ şi nu Romînĭ, dar bogăţia este a noastră: de ea se ţine Statul; pămîntul este al nostru: îl reclamăm ca evreiesc. Răŭ face orîce guvern care neglijează interesele economice ale poporuluĭ românesc, care sînt şi interese naţionale, şi pot fi, cîndva, şi interese de Stat.

Eŭ, domnilor, nu am venit aicĭ ca un om de partid. E un mare prost acela care a putut scorni aşa ceva şi un prost numaĭ, ceva maĭ mic, acela care a putut crede.

Dar trebuie să spun că neglijarea sistematică din partea tuturor guvernelor a supremelor interese naţionale ale poporuluĭ nostru este un greŭ păcat.

Iată, de pildă, Bucureştiul care pierde pe nesimţite, din ce în ce maĭ mult caracterul săŭ românesc, şi oare nu va veni, într'un viitor apropiat saŭ îndepărtat, ceasul cînd se vor da în Bucureştĭ altfel de represintaţiĭ străine de cît cele de ierĭ şi se vor ţinea, altfel de conferinţe în limbĭ străine, nu de o minoritate ca ierĭ, ci de represintanţiĭ majorităţiĭ străine? Şi nu vor putea eĭ zice: noĭ sîntem ceĭ mulţĭ aicĭ; dumneavoastră păstraţi-vă deocamdată Statul; iar oraşul unde residează Regele Romănieĭ este al nostru şi-ĭ putem da pecetea noastră?

Prin urmare, pentru a ne întoarce de unde am plecat, pe cînd aiurea în Ţara-Românească Rominul se dă în lăturĭ făcînd loc străinuluĭ, în aceste părţĭ şi-a făcut loc Rominul nespri-

www.dacoromanica.ro

jinit de guverne românești și a cucerit provinciĭ întregĭ trecînd peste margenile Statuluĭ românesc de azĭ saŭ din vremurĭ. Și, orĭ cîte silințe vor pune cîrmuirile sîrbești orĭ bulgărești, ele nu vor putea să desnaționaliseze pe acești înnainte mergătorĭ aĭ noștri. Iată un lucru foarte frumos, făcut încet și fără cel maĭ mic zgomot.

Cînd, decĭ, dincolo de Dunăre, Sîrbiĭ se luptaŭ pentru independență, pentru acest scop creștinesc aŭ luptat și Romînii cari trecuseră acolo din Banatul Oltenesc. Iar, cînd aŭ venit Rușiĭ la 1806, și cînd aŭ făcut apel Rușiĭ aceștia, ce luptaŭ fățiș, la Romînii din Banat, chiar aceștia s'aŭ dus cu dinșiĭ supt un steag pe care nu-l înțelegeaŭ de cît în crucea înfiptă pe dînsul, avînd în fruntea lor pe boierinașul Tudor din Vlădimirești.

După cîtĭva anĭ de suferință, așa cum îĭ cunoaște de mult poporul nostru, a venit în 1821, din partea Grecilor naționaliștĭ, îndemnul ca această țerănime, cu acest *comandir* Tudor Vladimirescu, să iea sarcina, foarte puțin onorabilă, de a scoate pentru Grecĭ castanele de pe foc.

Decĭ beizadeaua Alexandru Ipsilanti ispitește pe Tudor prin agenții săĭ de la Bucureștĭ, prin consulul rusesc, care era stăpînul țerĭĭ, să trezească o răscoală pentru banda grecească. El dă pentru aceasta banĭ românești și un steag românesc. Își închipuiaŭ decĭ oamenĭĭ aceștia că vor să ajungă a răscula pe țeranĭĭ din Oltenia pentru Grecĭ; își închipuiaŭ această enormitate că acest Ținut numaĭ și curat românesc, va sluji scopurĭ străine.

www.dacoromanica.ro

Tudor e trimes, într'un astfel de Ţinut adevărat românesc pentru a spune: «Ridicaţi-vă, oameni buni, dar nu vă pot spune pentru ce; vă voi spune mai tîrziu».

Şi, cînd vor fi cu toţii la Bucureşti, atunci li se va spune: «E pentru Măria Sa beizeadeaua grecesc Ipsilanti».

Dar, în loc de răscoală pentru Greci, s'aŭ trezit cu o răscoală pentru scopuri româneşti. Tudor înţelegea să spuie şi boierilor şi Grecilor: «lăsaţi-ne în pace; ne-am săturat de voi; sîntem mulţămiţi noi cu noi»; şi să meargă cu acest rost în Scaunul domnesc al Bucureştilor. Acesta era programul luĭ Tudor. El a întîlnit între boieri oameni cum se cade şi s'a înţeles cu ei, s'a întîlnit cu oameni cari nu eraŭ cum se cade, şi nu s'a putut înţelege. Pe urma acestor dezbinări, din răscoala lui Tudor n'a resultat nici-o luptă, n'a resultat nici-un strălucit fapt de vitejie. Dar prin ea s'a afirmat încă odată, din Oltenia, punctul de vedere curat românesc în istoria poporuluĭ nostru.

Şi, cînd o nouă revoluţie a venit la 1848 pentru ca să aducă viaţa modernă, viaţa liberă a poporuluĭ românesc, această nouă revoluţie s'a luat întăiŭ după cea din 1821. Şi, cîtă vreme ea s'a găsit în aceste regiuni, cît timp ea s'a desfăşurat pe drumul Craioveĭ, atîta vreme a dăinuit cea maĭ frumoasă parte a ei.

Revoluţia aceasta din 1848 este compusă, nu dintr'o tragedie şi o comedie, ci dintr'un act serios şi un act fără seriositate. Dacă actul acesta din urmă s'a petrecut în Bucureşti, unde se proclamă o viaţă nouă pen-

www.dacoromanica.ro

tru poporul românesc, mișcarea a început de aicĭ, din Oltenia, și și-a avut aicĭ zilele cele maĭ senine, cele maĭ înnălțătoare clipe. În această revoluție s'a vorbit și de legitimele aspirațiunĭ ale poporuluĭ de la țară. Țeraniĭ aŭ mers către capitala principatuluĭ cu simțirĭ ca acelea de pe vremea luĭ Tudor, însă domnișoriĭ de acolo, cari veniseră proaspețĭ de la Paris, și cari-țĭ vorbiaŭ răpede, numaĭ de «liberté, égalité, fraternité», prefăcîndu-se, îndată ce aŭ sosit în țară, în marĭ oamenĭ politicĭ, aceștia goniră pe țeraniĭ cari veniseră să ceară dreptate. Da, a venit Heliade Rădulescu, cel care purta atuncea mantia albă și se credea un al doilea Isus Hristos, și i-a scos din odaia unde-și dezbăteaŭ viitorul. Aceasta, în a doua parte a revoluțieĭ, în partea ridiculă, care s'a mîntuit cu cel maĭ lamentabil sfîrșit pe care-l poate avea o luptă pentru afirmarea drepturilor unuĭ popor.

De la 1848, Oltenia n'a maĭ intervenit cu un caracter local deosebit în viața poporuluĭ românesc. Și e acum întrebarea: N'a venit oare momentul pentru o asemenea intervenție? Eŭ cred că da.

E clar pentru orĭ cine, că a sosit clipa în care trebuie să alegem între a ne preface cu desăvîrșire, adecă a ni preschimba sufletul și a ni alege un ideal noŭ, saŭ între a ne supune uneĭ peirĭ neapărate. Numaĭ oameniĭ cari vor să ajungă la situațiĭ, numaĭ aceia pot zice că n'a sosit această clipă. Căcĭ, știm bine, domnilor, fiecare partid își are din bielșug și mîncătoriĭ bliduluĭ de linte și maimuțele care se cațără spre înnălțimĭ.

www.dacoromanica.ro

România de astăzi e o cucerire foarte frumoasă pentru neamul românesc, dar ea nu trebuie să trăiască numai pentru ea. E un orb, un prost, un necunoscător acela care nu înţelege că România are datoria de a fi pentru Romînî ceia ce Piemontul a fost pentru Italia, ceia ce Prusia a fost pentru Germania. România are un rol faţă de celelalte Ţinuturî româneştî, oricît n-ar înţelege orî n'ar voi să înţeleagă partidele noastre de astăzî, şi o înnaltă chemare pe care nicî-un partid n'are dreptul de a o escamota. E drept că se agită astăzî interese în Macedonia, că, se cheltuiesc atîţia banî, acolo în Macedonia, depravînd maî mult decît ajutînd elementul aromânesc din acele părţî,—dar aceasta se face maî mult pentru a se aprinde o aureolă unuî partid. Căcî, în acelaşî timp cînd are interes un partid saŭ altul de ceva entusiasm supt ulcica luî,—nu se dă, de pildă, nicî cea maî mică atenţie elementuluî românesc din Bucovina, care se jidoveşte şi se rutenisează zi de zi, care astăzî e numaî al doilea popor din acea ţară străbună, căcî cel d'întăiŭ popor bucovinean sînt Ruşiî, Rutenii. Nu e vorba decî, azî şi mîine, de o chestie macedoneană, de o chestie ardeleană, ci trebuie să fie totdeauna şi maî presus de toate o **chestie naţională.**

Atuncî Basarabia n'ar fi pentru noî, ca astăzî, o gubernie rusească ca atîtea altele, pentru care, nu putem şi n'avem nicî-un interes, pentru care nu se cheltuieşte nicî cea maî mică luare aminte, nicî cel maî slab ajutor. Atuncî ar fi altele legăturile noastre, ale celor de aicî, cu politica românească, din Ardeal, despre care, vă rog, să ascultaţî două cuvinte.

www.dacoromanica.ro

Acum cîţîva anî de zile, în acel Ardeal al nostru, cel maî mic ca şi cel maî mare, într'o unire desăvîrşită, se închinaŭ Romănieî, firească ocrotitoare a intereselor romăneşti. Nu se adunaŭ cîţîva oamenî la o masă prietenească, fără ca un păhar să nu se ridice pentru îndeplinirea fericită a visurilor noastre de întregire a neamuluî. Astăzî aceştî oamenî nu maî aŭ căldură pentru unirea puterilor romăneşti. Astăzî Romănia e privită de atîţia dintre eî cu dispreţ. Şi se duşmănesc acolo frate cu frate, cu o duşmănie crîncenă care ţine cît o viaţă, şi aceasta pentru că partidele noastre politice nu se mulţămesc cu agenţî electoralî din ţară de la noî, ci, la un moment dat, aŭ trimis oamenî pentru a năimi ajutoare şi peste munţiî durerii noastre.

Dar, cînd politicianiî lucraŭ astfel, noî, scriitoriî, ni-am înţeles menirea. Prin revistele noastre, prin cărţile noastre, prin graiul nostru viŭ, noî am dres în mare parte, în cîţîva anî de zile, măcar o parte din păcatele criminale ale politicianilor. Noî am reabilitat Romănia faţă de aceia cari nu se maî gîndiaŭ la dînsa. Numaî literaţiî maî întreţin legăturî sufleteştî, prin scrierile lor, cu fraţiî noştri de dincolo de munţî.

Prin urmare, este clar ca lumina zileî că fără o îndreptare *în acest sens* ne ameninţă peirea şi, ce este maî răŭ, desonoarea. Dar noî, scriitoriî maî tinerî, ni simţim datoria de a recîştiga onoarea pierdută. Pe cînd politicianiî fac ceia ce am spus, noî lucrăm şi maî departe ca să îndreptăm ceia ce s'a stricat, ca să lămurim ceia ce s'a falşificat. Astfel «facem

www.dacoromanica.ro

şi noĭ politică», de şi nu acea politică de interes practic de care s'a vorbit înnainte. Aceia aŭ făcut-o dumnealor; aceasta am făcut-o noĭ, oamenii săracĭ aĭ condeiuluĭ.

Noĭ nu putem crea clase, şi clase create din vechĭ timpurĭ nu le vedem.

Dacă un om vorbeşte numaĭ franţuzeşte pentru aceasta el nu face parte din altă clasă de cît acela care vorbeşte limba poporuluĭ săŭ. O clasă represintă una din formele de orînduire firească şi veche a unuĭ popor. Popoarele cele marĭ se pot împărţi în clase care pot rivalisa între ele fără a se înduşmăni şi fără a păgubi temeinicia ţerii. Astfel de clase nu avem noĭ. Avem numaĭ o castă care ţine la altă literatură, care are alte gînduri şi simţiri şi care urmăreşte alt ideal. Dar, tocmaĭ fiindcă nu există o clasă, nu putem pierde din vedere partea cea maĭ mare din poporul românesc care nu poate fi privită numaĭ ca o clasă faţă de *alte* clase. Căcĭ cine nu vede oare că noĭ sîntem, în toate părţile locuite de Romînĭ, un popor de ţeranĭ, un popor foarte onorabil şi foarte cum se cade de sătenĭ, că sîntem un popor care ne ţinem din timpurile cele maĭ vechĭ cu plugăria ogoarelor, că cel maĭ bun Romîn este acela care este cel maĭ bun plugar? Străiniĭ de prin tîrguri sînt pentru noĭ ca uriaşiĭ nourĭ năvălitorĭ de insecte parasite.

Decĭ, se cuvine oare ca pentru interesul acestora să se sacrifice patru, cincĭ milioane de ţeranĭ, elementul cel maĭ bun şi maĭ folositor din viaţa neamuluĭ? Nu e aceasta oare greşala cea maĭ mare, aceia care se poate tolera maĭ puţin? Şi ce fel de oamenĭ

www.dacoromanica.ro

moderni, ce fel de patrioți cîrmuitori și de simț sînt aceia cari se fac a trece pe lîngă o chestie ca aceia a țerănimii ca pe lîngă o nimica toată! Nu e o nimica toată, ci o stîncă de nedreptate veche, pusă în calea înnaintării noastre! Cunoaștem noi poate planurile partidelor noastre politice în ceia ce privește chestia țerănească?

De la un capăt al țerii la altul se oferă străinului un defileŭ de colibe africane, în care țeranii storși și nedreptățiți își blestemă suferințele. Streinii văd aceasta, dar noi, călăuzii noștri aŭ alte trebi.

Și va zice cineva: Cînd oamenii ceĭ experienți și practicĭ fac așa, ce te interesează în chestia aceasta pe d-ta?

Eștĭ un profesor, facĭ literatură, eștĭ membru corespondent al Academieĭ—mi se pare că sînt,—aĭ o revistă; prin urmare caută-ți de rosturile d-tale. Saŭ poftește la masa No. 1 saŭ No. 2 saŭ No. 3, la masa unde poți să te simți mai bine, și acolo ospătează. Aceasta e «politica». Și nu e aceasta. Tinerii aceia cari s'aŭ luptat la 13 Martie, tinerii ceĭ și mai mulți, cari sînt gata să se lupte pentru un mare ideal de frăție națională, aceia sînt altfel. Eĭ înțeleg bine că a se jertfi toată istoria, tot trecutul, tot viitorul poporului românesc pentru huzurul și interesele cîtor-va oameni este o mare nedreptate și o strașnică faptă rea. Orĭ-unde se caută numaĭ atît, nu e loc pentru oamenii de conștiință și de cinste, pentru ceĭ ce-și amintesc, înțeleg și prevăd.

Pe toți aceia avem datoria de a-ĭ chema de unde sînt, de a-ĭ aduce la un loc și a li

www.dacoromanica.ro

face un rost de luptă. Și astfel de la masa noastră de scris, de la școala noastră ne vom dezlipi astăzi și mâine, vom fi pe rînd într'un loc și altul, vorbind și îndemnînd. De la un capăt al Țerii Românești până la altul vom merge cerșind pentru interesele cele mai înnalte ale neamului luare-aminte și dreptate.

www.dacoromanica.ro

Ce am făcut și ce trebuie să facem.

Subiectul conferinții mele de astă seară este «ce am făcut și ce trebuie să facem?» Adecă: ce am făcut și ce trebuie să facă toți Romînii din toate părțile? Și dacă mă veți întreba: «Este vre-o legătură între conferința d-tale și ultimile serbări jubilare?—vă voiu răspunde: «Da».

Regele și-a serbat patruzeci de ani de Domnie. E lucru înțeles că în acest jubileu sînt două jubileuri: jubileul celui ce poartă coroana și jubileul tuturor acelora cari sprijină această coroană. Din acest neam mare românesc, sprijinitor al coroanei Românieĭ, s'au putut vedea la serbări veterani vitejĭ, școlarĭ din școlile secundare și aceĭ micĭ dorobanțĭ, pe cît de micĭ, pe atît de bucuroșĭ de oaste; dar întregul neam românesc nu se poate vedea, pe cînd Regele, cu toate bătrînețele sale, cu toată boala de care a suferit, s'a arătat ca în totdeauna bărbat, mîndru, viteaz. Neamul și-a serbat de o parte jubileul în tăcere.

Între Rege și neam aŭ fost însă persoane care n'au vrut să serbeze jubileul, ceia ce e curios. Hotărîrea aceasta a cutărui partid e ciudată, căci Regele e al tuturor, nu doar numaĭ al unora sau numaĭ al altora. Totuși, maĭ din toate partidele s'a văzut cîte unul la aceste serbări ale jubileului.

www.dacoromanica.ro

Încep, cum vedeţi, iarăşi a vorbi de răŭ de partide. Nu că mi-ar trece prin gînd să tăgăduiesc dreptul lor de a fi. Să fie, dar, dacă se poate, dorim cu toţii ca ele să fie altfel. Fiindcă, aşa cum sînt astăzi, nu le mai putem suferi. Şi iată chiar cu acest prilej al jubileuluĭ nu se părea oare că ele spun lumiĭ cu trufie: nu veniţi cu prinos de recunoştinţă înnaintea tronuluĭ; nu acolo, ci la noĭ, politicianiĭ. Noĭ sîntem adevăraţiĭ jubilarĭ, munca noastră se recunoaşte şi se cinsteşte astăzi.

Şi fiecare din partide zicea neapărat că a luĭ este Romănia şi numaĭ a luĭ. Ştiţi ca în judecata luĭ Solomon bătrînul cele două femeĭ care se luptaŭ să li se dea copilul. La noĭ femeile sînt pănă acuma treĭ. Dar, pe cînd înnaintea luĭ Solomon una din cele două femeĭ s'a îngrozit, cînd era vorba să se taie copilul în două pentru a-l putea împărţi maĭ bine acelora care se ziceaŭ mame, cea adevărată a strigat că e maĭ bine să se dea duşmanceĭ întreg şi nevătămat, fricâ mi-e că cele treĭ mame ale Romănieĭ moderne ar striga, de o potrivă, cu toată înviersunarea: tăiaţi-o, tăiaţi-o! Şi, dacă după această dreaptă împărţire, ar muri copilul, el ar da printr'aceasta cea maĭ mare dovadă de nerecunoştinţă.

Ce fac partidele noastre ştim bine, prea bine. Cer voturile, ajung la putere şi fac ce pot ca să nu cadă. Chestiile marĭ, pentru resolvarea cărora trebuie oameni în adevăr trimişi de Dumnezeŭ, oameni de inimă, oameni de talent, — acelea nu există pentru d-lor. Este poate vre un partid care, în aceste vremuri frămîntate, să ni fi arătat punctul de

www.dacoromanica.ro

vedere în chestia ţerănească, în chestia evreiască, în chestia culturală, în chestia naţională? Dacă este, spuneţi-mi, căci eŭ nu cunosc un astfel de partid. Dar cunosc şi cunoaştem partide de acelea a căror activitate ne umple de ruşine, fiindcă, dacă e al lor capul, obrazul e al nostru, şi va trebui să ne gîndim serios a ne asigura împotriva umilinţii pe care ni-o pot hărăzi politicianii noştri.

Cu astfel de apucăturĭ nu se serveşte, de sigur, nicĭ Regele, acel harnic şi conştiincios întăiŭ magistrat al ţerii, care cu altfel de oameni ar fi adus să facă alte lucruri, nicĭ acest biet neam al nostru căruia fiecare zi îi aduce, în loc de mîngîiere şi răsplată, aceiaşĭ suferinţă, ce tot maĭ greŭ se poartă.

Decĭ să ne închipuim că nu s'a strecurat la jubileŭ alaiul făţarnicilor cu nimic în inimă şi cu vorbele de miere pe buze. Să-ĭ înlăturăm cu gîndul pe aceştĭ exploatatorĭ, cari turbură acţiunea armonică a celor doĭ factorĭ esenţialĭ: Ţara şi Regele. Şi, în curăţie de cuget, să punem cele două întrebărĭ firesc în ceasul jubilar, cînd se ieaŭ socotelile şi se daŭ îndrumările. Ce am îndeplinit în adevăr? Ce trebuie să rîvnim neapărat? Întrebărĭ nouă, întrebărĭ marĭ şi întrebărĭ de care se feresc toţĭ fricoşiĭ, dibacĭĭ şi vicleniĭ.

Răspunsul va fi deosebit după calitatea morală a celor întrebaţĭ.

Iată, de pildă, cutare om mare şi trufaş, ţinut în bine. Pentru dînsul nu încape nicĭ-o îndoială că noĭ n'avem alt viitor de cît acela de a fi o colonie a poporuluĭ european care va şti să ne prindă maĭ bine în mreaja pu-

www.dacoromanica.ro

terii sale economice. Aceasta a spus-o cîndva într'un cerc de prieteni un puternic al învățămîntului, un mare profesor care firește că la prilejurile solemne cîntă cu totul altfel de cîntece. Deci mîne am fi ai Germaniei care înnaintează spre Răsărit. Mai știu eŭ? Ai Angliei: așa un fel de Oranje, de Natal....

După el, de ce am luptă, de ce ne-am mai alcătui un ideal, cînd sîntem osîndiți a mîntui astfel?

Uite avem lîngă noi un popor care-și exagerează pănă la nebunie însușirile: Ungurii. Ei cred că pot răzbate peste noi, peste Slavii din Balcani, peste Constantinopole, pănă în stepele strămoșești ale Asiei. E o nebunie, de sigur, dar o nobilă nebunie, care hrănește sufletul și-l îndeamnă la faptă. Dar ce urită nebunie e aceia de a tăgădui și în viitor rostul poporului din care faci — saŭ ești crezut că faci parte?

Dar, se va zice, nu sînt rele împrejurările de azi? Da, foarte rele. Cu cît spui mai mult aceasta, dovedești mai inimos că-ți iubești țara și neamul. Dar ele sînt cu mult mai presus de aceste împrejurări în puterea cărora nu putem să ni tăgăduim, să ni osîndim și distrugem rostul.

O altă categorie de oameni sînt desăvîrșit mulțămiți cu ce avem. Ah, ce țară fericită, ce țară mulțumită, ce țară înnaintată și glorioasă, gîngăvesc ei din gurile lor pline. Cine mai are atîta noroc! Ni mai rămîne doar să ne întindem la pămînt, să sforăim jubilar pentru cît am mîncat și am băut saŭ să crăpăm, dobitocește, de indigestie!

www.dacoromanica.ro

Şi, vezĭ, uniĭ oameni învăţaţĭ, dar sireţi de nu-ĭ încape pămîntul, ni zic : Traian a fost ce-a fost ; el ne-a adus aicĭ. Apoĭ după 1800 de anĭ, la 1866, iată o nouă vreme fericită : Domnia suveranuluĭ nostru. Atît.

Veţĭ zice : o adîncă veneraţie pentru Rege. Aşĭ, nicĭ vorbă ! D-lor se gîndesc la altceva : la aceia că anul 1866 e al constituţieĭ de partid, care a dat ţara pe mîna alcătuirilor de interese personale, în numele cărora vorbesc pisicindu-se aşa de frumos, aceştĭ crainicĭ a meritelor Măriei Sale Carol I-iŭ. Acesta e adevărul.

Dar noĭ nu putem să li primim judecata. Cum, tot rostul nostru între 106 şi 1866, acela nu e nimic ? E, cum zice unul dintre aceştia, un şir de «frămîntărĭ» ? Cum frămîntărĭ ? Frămîntare truda vechilor cnezĭ şi Voevozĭ, frămîntare alcătuirea Domniilor de sine stătătoare, frămîntare lupta în toate zările a luĭ Ştefan cel Mare, căruia atuncĭ n'am fi avut de ce să-ĭ maĭ serbăm amintirea acum doĭ anĭ, frămîntare toată fapta luĭ Mihaĭ Viteazul, care, ce e dreptul, a tot frămîntat în viaţa luĭ, l-a frămîntat pe Sinan în smîrcul Călugărenilor, pe Andreĭ Cardinalul la Şelimberul ardelean, a frămîntat duşmaniĭ de la Răsărit şi de la Apus pănă ce viclenia i-a pus capăt vieţiĭ ; cum, e o frămîntare cît am maĭ trudit două veacurĭ pentru a ne ţinea în picioare, o frămîntare cît am gîndit şi am scris sute de anĭ pentru a găsi o ţintă, a descoperi un ideal şi a încălzi neamul întreg pentru ele ! Auzĭ ? «frămîntărĭ» ! Şi să spuie aceasta un om care, dacă, în ceia ce priveşte

www.dacoromanica.ro

ideile, «frămîntă» foarte puțin, în schimb dospește foarte mult?! Să-și ridă el pănă și — ca să venim la noi ceștĭ de acum — pănă și de frămîntatul nostru de acuma, care, pe o căldură ca aceasta, nu e iarăși un lucru foarte ușor.

Și de unde vin aceste gînduri și spuse? Din faptul că asemenea oameni își iubesc prea mult partidul și nu-și pot iubi de ajuns poporul și patria. Vedeți, nu toți aŭ același fel de iubire: unul poate răspîndi numaĭ într'un cerc mărunt bănuțul săŭ de aramă, pe cînd altul aruncă împărătește aurul ce izvorește veșnic în ființa luĭ!

Avînd să aleg între cele treĭ teoriĭ, eŭ tot aș alege pe aceia a mulțămiților de sine înșiși și de toate lucrurile. Cînd te uiți bine, eĭ aŭ oarecare dreptate. Căcĭ ce ni lipsește oare nouă, Romînilor din Romănia de astăzĭ? Maĭ mult chiar, în ce domeniĭ oare n'am întrecut noĭ pe străinĭ? Iată, Parlament aŭ și eĭ, Parlament avem și noĭ. Al lor însă trîntește uneorĭ pe miniștri, pe cînd al nostru, maĭ disciplinat, nu face nicĭ-odată o greșeală ca aceasta. Organisația noastră administrativă e desăvîrșită: alte țerĭ aŭ prefecți, subprefecți, primarĭ, dar numaĭ cite un singur rînd, pe cînd la noĭ avem, cum se știe, cite două și chiar treĭ rînduri, atît de mulțĭ sînt oameniĭ harnicĭ, pricepuți, experienți în această țară. Ba se pare că sînt chiar maĭ mulțĭ primarĭ decît *sînt*, pentru că la banchetul ce li s'a dat în Cișmigiŭ aŭ ieșit 15.000 leĭ de cheltuielĭ nelămurite — peste suma ce venia asupra fiecăruĭ cap de primar sătean. Aiurea abia

www.dacoromanica.ro

trăiesc în liniște așezămintele financiare: la noi, cum s'a văzut dăunăzi la Creditul Rural, interesul ce se poartă acestor instituții e așa de mare, încît partidele își dau toate, în toată forma, războaie civile ca să le stăpînească. Aiurea se luptă încă oamenii pentru a împărți lumina la sate: la noi nu mai e de nevoie; sînt prea mulți învățători! Cumintele bărbat care conduce Instrucția Publică în România a înțeles cel d'întâiu dintre oamenii de școală ai lumii că numărul mare, neîntrecut, al analfabeților vine din causa număruluĭ mare al învățătorilor și a împuținat pe învățători ca să nu mai fie deci atîția analfabeți! Prin alte părți viitorii cetățenii sînt pregătiți numai prin lecții teoretice de drept constituțional: în România jubilară ei văd, ei simt, ei sufăr practica luptelor politice, cînd, fiind în opoziție, primesc note mai mici de la profesorul politician care e de o altă coloare de cît tatăl sau rudele școlaruluĭ! Aiurea Universitatea, Academia se confundă cu știința, pe cînd la noi ele stau deosebit, într'un înnalt grad al aceleĭ diferențieri care înseamnă progresul: de o parte Academia, Universitatea și de altă parte știința! Aiurea munca o fac toți și răsplata se revarsă asupra tuturora, la noi munca, lăsată pe seama a 5.000.000 de nenorociți, se deosebește de răsplata care bucură cîteva mii de trîntori. Căci în această minunată parte a lumii fără nici-un fel de lipsuri, munca nu pregătește pentru altă muncă pe acei cari fără nici-un fel de muncă, au dreptul la îndelungata odihnă dulce. Și uite, mă mir cum de nu s'a hotărît o mare sărbătoare prin odihnă

www.dacoromanica.ro

a jubileului: Între legile care s'aŭ răpezit zilele acestea prin Parlamentul care nu discută, să fi fost şi una care să scutească pe funcţionarĭ de slujbe, pe soldaţĭ de serviciul militar, pe factorĭĭ poştalĭ de a mai duce scrisorile, pe şcolarĭ de a mai sta înnaintea dascălilor. Să ţie aşa măcar vre-o zece anĭ de zile, după care, împrospătîndu-şĭ fie-care puterile, ne vom urni aşa încetinel, după datină, mai departe.

Iată însă că sîntem un număr de oamenĭ cari credem altfel şi cari înţelegem că cea d'întâiŭ datorie e pregătirea muncĭĭ viitoare. Nu ni poate intra în minte această enormitate, că munca poate să dea dreptul la lene, la un fel de satisfacţie stupidă, că ea poate produce dorinţa uneĭ răsplătirĭ; în chip firesc din ea trebuie să iese dorinţa de a munci din noŭ.

Toată viaţa poporuluĭ românesc se poate împărţi în mai multe epoce. E o epocă veche şi care nu poate avea o prea mare importanţă pentru noĭ în astă seară. Apoĭ este o muncă mai nouă pentru întemeierea uneĭ Românĭĭ moderne, acesteĭ Românĭĭ moderne care s'a făcut în curs de un veac şi jumătate şi e resultatul tuturor faptelor bune care s'aŭ săvîrşit în acest timp. Căcĭ nu este nicĭ-un adevărat cărturar, nicĭ-un adevărat învăţător care să nu fi ajutat la ivirea zileĭ de astăzĭ.

Românĭa s'a format decĭ printr'o muncă petrecută în mai bine de o sută de anĭ, în care timp s'a revărsat pentru aceasta munca atîtor generaţiĭ. Cîtă jertfă nu s'a cheltuit ca să ajungem acest scop? Cîtă stăruinţă nouă şi veche nu s'a întrebuinţat până am ajuns

www.dacoromanica.ro

să avem Statul acesta românesc cît este astăzi, alcătuit din sărăcie deocamdată, prin unirea principatului muntenesc cu cel moldovenesc.?

A fost un timp cînd fie-care grămădire de sate era o ţară deosebită pe pămîntul românesc cel mare—aceasta prin veacul al XIII-lea, iar în veacul al XIV-lea aveam acuma două ţerĭ în ţinutul muntenesc, una de o parte a Oltuluĭ, alta pe celălalt mal al frumoaseĭ ape. Moldova, întruchipată deosebit, nu s'a gîndit nicĭ-odată că o să fie unită cu acestea. Şi astfel de la 1300 la 1859 aŭ trebuit multe suferinţe, a trebuit multă îndrăzneală şi multă încordare de puterĭ ca cele două principate să formeze în sfîrşit un singur Stat.

Era pănă maĭ dăunăzĭ o vreme cînd Olteanul nu privia cu ochĭ bunĭ pe Muntean, pe Bucureştean; era o vreme cînd Moldoveanul avea ură asupra Munteanuluĭ. Se poate înţelege această ură cînd ne gîndim în ce vremĭ şi prin ce fapte, prin ce adîncă neînţelegere şi strașnică mărginire a minţiĭ ea s'a născut.

Dar chiar din nenorocire mi s'a întîmplat şi acum să aud pe o doamnă foarte cultă din Moldova, care îmĭ zicea că maĭ bine ar trimite copilul eĭ în orĭce parte din lume, decît să-l trimeată în Bucureştĭ.

Sînt acum gazetarĭ din Bucureştĭ, cari se strică de rîs de faptul hotărîtor că un lucru care se pronunţă aicĭ într'un fel, în Moldova se pronunţă altfel. Unĭĭ din aceştia sînt Evreĭ, şi atuncĭ lucrul nu ne miră, căcĭ aceştĭ oamenĭ nu lasă nicĭ-un mijloc neîntrebuinţat pentru a ne slăbi; dar aşa fac şi unĭĭ Ro-

www.dacoromanica.ro

minĭ, fără a se gîndi la ce consecinţe urîte pot da naştere prin scrisele lor uşuratece. Ba este la Laşĭ şi un profesor universitar, care, întîmplîndu-se a ocupa o catedră în Moldova, li vîră în cap studenţilor ideĭ foarte curioase. El e acela care î-ĭ face a crede că cutare profesor din Bucureştĭ ar părteni pe Muntenĭ şi ar prigoni pe Moldovenĭ şi că noĭ am lucra la «Muntenĭ» după un adevărat sistem de prigonire. Să notăm că acel care ne pîrăşte e născut în Buzău, iar eŭ, vorbitorul din astă seară, unul din ceĭ piriţĭ, sînt născut în Botoşanĭ.

Vedem că sentimentele cele vechĭ n'aŭ dispărut în întregime. Şi, maĭ la urmă, cînd se gîndeşte cineva ce efecte a trebuit să producă părăsirea laşuluĭ pentru Capitala Moldoveĭ, se înţeleg multe lucrurĭ, ce altfel ar rămînea neînţelese.

Veţĭ întreba acum cine a făcut Unirea?

Partidele noastre politice se vor lăuda cu Revoluţia de la 1848; se vor lăuda cu oprirea luĭ Carol I-iŭ de a pleca din ţară cînd a avut să îndure anumite scandale ce nu se puteaŭ suferi; se vor maĭ lăuda că cutare ministru a scăpat Romănia de faliment cînd starea financiară era de tot proastă. Cu lucrurĭ de acestea se tot laudă, însă nicĭ-unul nu se laudă cu Unirea. Cîte unĭĭ aveaŭ altfel de ideĭ, dar aŭ trebuit să se plece, cu toate că ar fi dorit să pună pe capul lor sec coroana de Domnitor. Iată prin urmare un mare fapt îndeplinit. Şi iată prin cine s'a îndeplinit; prin ceĭ mulţĭ, cari aŭ pornit o mişcare ce a dărîmat toate ambiţiile şi toate poftele.

www.dacoromanica.ro

Un al doilea element de căpetenie din viața noastră modernă e existența unei dinastii. Oricine are mintea întregă și nu urmărește anumite scopuri, trebuie să se bucure de aceasta. De patruzeci de ani, dacă avem grija ministerelor ce se schimbă, nu mai avem pe a Domnilor ce se înlocuiesc. Și aceasta ne bucură pe toți. Pe noi toți Românii, bine înțeles, fiindcă dumnealor Jidanii de la «Adevărul» par a fi și azi de altă părere, ca unii ce s'au apucat să batjocurească în chipul cel mai grobian pe acela care trebuie să urmeze celui d'intâiu Rege al României, pe principele Ferdinand. Și, ciudățenii ale unui regim curat «conservator», — pe cînd o foaie ca «Neamul Românesc» scoasă de un profesor de Universitate care nu sfătuește aruncarea bombelor de dinamită, ci strîngerea la un loc, pentru scopurile cele bune, a puterii neamului, pe cînd această foaie e prigonită și împiedecată în toate chipurile, ziarul acela evreiesc care insultă pe principele moștenitor, acela e lăsat să pătrundă ori-unde, ba, încă în special ocrotit de o Cîrmuire cinstită și deosebit de patriotică. Și «Adevărul» merge în voie până și în cel mai depărtat colț de țară, prin satele unde nu se poate deosebi ce este de ce nu este, pentru a duce acolo vestea că e un neisprăvit acela care va fi cîndva Regele României.

Deci pentru orice inimă dreaptă e hotărît lucrul că nu mai e o chestie dinastică în România. Dinastia străină s'a identificat în destul cu noi și s'ar fi identificat și mai mult dacă ar fi întîmpinat, în locul ocărîtorilor și

www.dacoromanica.ro

linguşitorilor, oamenĭ politicĭ adevăraţĭ, mîndri de ţară şi de neamul lor.

Şi cine a întemeiat dinastia ? Prin cine a căpătat coroana Regele nostru ? Pe soclul uneĭ statuĭ din Bucureştĭ se vede un însemnat om politic ducînd spre Bucureştiĭ anuluĭ 1866 pe principele Carol. Un baso-relief, care, de sigur, putea să lipsească. Căcĭ, dacă este cineva care a întemeiat dinastia nouă şi trainică, apoĭ ar fi acela pe care mulţĭ caută să-l cufunde şi maĭ adinc în mormîntul, unde, n'aibă teamă nimenĭ, el doarme împăcat. Unul dintre întemeietoriĭ de căpetenie aĭ dinastieĭ regale romîne este acela care a spus că nu este o piedecă pentru întemeierea uneĭ dinastiĭ străine.

E acel principe leal care a spus: «În Alexandru Ioan I, Domn al Romănieĭ, Romînĭĭ vor găsi totdeauna pe colonelul Cuza... Fie în capul ţerĭĭ, fie alăturĭ cu dv. eŭ voiŭ fi totdeauna cu ţara, şi pentru ţară». E acela care, după ce a făcut faptele luĭ, după ce şi-a încheiat misiunea, în întreaga luĭ viaţă n'a arătat nicĭ cea maĭ mică părere pe răŭ pentru domnia pe care o părăsise.

Va să zică, iată cum s'a căpătat un noŭ element al vieţiĭ actuale: dinastia. Dar, cînd în anul 1866 a fost întemeiată dinastia străină, n'a fost, după ştiinţa mea, nicĭ-o luptă, decît a unor nebunĭ saŭ vînduţĭ străinilor, la Iaşĭ ; nimenĭ dintre oamenĭĭ cuminţĭ n'ar fi îndrăznit, nimenĭ n'ar fi cutezat să fie împotriva dinastieĭ străine. Nimenĭ nu s'ar fi încumetat să caute o altă formă de organisare decît aceasta. Al doilea element pe care l-am cu-

www.dacoromanica.ro

cerit printr'o necesitate intimă, al doilea element pe care noĭ cu toţiĭ, şi în pornirea cea maĭ frăţească, l'am realisat, este decĭ dinastia.

Un al treilea element e organisarea vieţiĭ noastre politice în forme europene. Am cîştigat forme moderne pentru Statul nostru. Partidele politice nu pot să nu existe. Contrariul e o închipuire care nu poate să treacă de cît prin mintea unuĭ nebun. Partidele nu pot să lipsească, dar ele trebuie să fie, cum am zis, altfel. Tot timpul acestor grupurĭ trebuie să fie întrebuinţat până la capăt pentru binele ţeriĭ. Orĭ de cîte orĭ sînt alegerĭ, persoanele care nu sînt nicĭ dintr'un partid, nicĭ din altul, ci sînt cetăţenĭ liberĭ, sînt chemaţĭ să judece soluţia pe care li-o înfăţişează partidele şi în felul acesta să voteze, iar nu, după cum se întîmplă astăzĭ, de votează pe un liberal sau pe un conservator după foloasele pe care le oferă. Aceasta însemnează o viaţă constituţională normală, modernă, cum o aŭ popoarele în adevăr vrednice de civilisaţie. Dacă în partidele acestea va intra un element cu alte sentimente, dacă tineretul de astăzĭ nu va umbla după îmbogăţire, după petrecerĭ, după trufiĭ, atunci acest tineret va fi în stare să transforme partidele. Căcĭ partidele noastre politice sînt deocamdată în situaţia păcătosuluĭ aceluia din Evanghelie, despre care dorim «să se întoarcă şi să fie viĭ».

Un alt element al vieţiĭ noastre de astăzĭ e literatura şi cultura de care dispunem. Această literatură nu s'a înjghebat de Stat în ciţiva anĭ. Ştiţĭ că Statul plăteşte pe cutare ca să adune actele relative la mănăstirĭ; saŭ

www.dacoromanica.ro

pe cutare ca să se ducă în Franța să represinte pe Romînî la serbarea luĭ Corneille; saŭ ştiţĭ că Statul maĭ are obiceiul să plătească pe cutare pictor ca să facă cutare tabloŭ, saŭ îĭ vine în minte să comande vreunuĭ biet om să umble, din casă în casă, pentru a scrie, să zicem, Istoria şcolilor romîne. Mie mi s'a întîmplat, în această vreme, să întîlnesc pe un oarecare, pe jumătate naiv şi pe jumătate obraznic, care îmĭ spunea cam aşa: «Uite, d-le, am primit misiunea să scriŭ despre cutare lucru; unde aş putea ceti despre subiect?» I-am răspuns: «ceteşte în cutare carte, şi maĭ caută şi în cutare alta». «Nu aşa, mĭ-a răspuns, d-ta spune-mĭ cum aş putea în două singure săptămînĭ să mîntuiŭ cartea mea».

Nu prin astfel de scriitorĭ, nu prin scriitorĭ plătiţĭ de Stat pentru merite electorale, nu prin pictorĭ cari zugrăvesc lupta de la Podul Înnalt de-ţĭ vine să fugĭ maĭ răŭ de cît Turciĭ înnaintea luĭ Ştefan, nu prin înriuririĭ de cele maĭ multe orĭ nefaste asupra literaturiĭ şi arteĭ, s'a întemeiat literatura şi arta noastră modernă. Ele s'aŭ întemeiat prin munca răbdătoare a neamuluĭ românesc în timp de un veac şi jumătate: de pe la 1750, măcar, scriitoriĭ aŭ luptat ca poporul romîn să aibă o literatură, o cultură. Lucrul acesta s'a îndeplinit în sfîrşit. Avem azĭ o cultură pe care ni-aŭ dat-o toate Ţinuturile româneştĭ, şi maĭ cu seamă acea clasă care îndeplineşte munca cea maĭ grea şi maĭ rodnică, în toate neamurile, clasa rurală.

Prin urmare acestea sînt elementele pe care noĭ ceĭ din Regat le stăpînim acum.

www.dacoromanica.ro

Romînii din Ardeal, din partea lor, aŭ izbutit să cîştige alte elemente hotăritoare în viaţa lor. Iată cuceririle lor:

Aŭ socotit ca datorie a lor să-şĭ întemeieze şcolĭ, căcĭ Romînii de peste munţĭ n'aveaŭ încă şcolĭ româneştĭ. Din veacul al XVIII-lea înnainte, printr-o muncă stăruitoare şi plină de primejdie, eĭ aŭ ajuns să întemeieze şcolile lor, care se termină astăzĭ cu gimnasiĭ asemenea cu cele maĭ bune de la noĭ, cum este de ex. cel din Braşov. Iată un element de căpetenie pe care l aŭ cîştigat.

Un al doilea e o literatură specială, împrejurărilor de la eĭ, dar care e şi o însemnată ramură a literaturiĭ noastre.

În al treilea rînd, întrebuinţînd împrejurările din timpul revoluţieĭ de la 1848 şi pentru marea lor vitejie dovedită Caseĭ de Habsburg, s'a ajuns ca Romînii de dincolo să se organiseze temeinic în cetatea Bisericilor lor. Noĭ avem Statul nostru naţional, eĭ n'aŭ. Statul e înlocuit prin strîngerea la olaltă în biserică. O parte din eĭ sînt ortodoxĭ şi se numesc şi neuniţĭ; alţiĭ sînt uniţĭ, fiindcă în ceia ce priveşte dogma s'aŭ unit cu Roma.

Înnainte vreme, numaĭ episcopia unită era recunoscută, dar în condiţiuni foarte umilitoare. După vitejia de la 1848 aŭ căpătat Mitropolia lor toţĭ Romînii din Ardeal. O Mitropolie pentru uniţĭ fiinţează în Blaj şi alta, datorită mareluĭ Şaguna, pentru ceĭ neuniţĭ, în Sibiiŭ. Aceste două Biserică întregesc şi înlocuiesc în foarte mare măsură Statul naţional care la dînşiĭ lipseşte.

www.dacoromanica.ro

În afară de acestea, Romînii de dincolo aŭ ştiut să lucreze destul de potrivit pentru ca să-şi formeze un partid naţional. Acesta s'a luptat în timpurile din urmă foarte hotărît şi a trimis cincisprezece represintanţi în Parlamentul unguresc din Pesta. Şi deputatul romîn Vlad a afirmat pentru întăia oară în Parlamentul maghiar, că el nu se înfăţişază ca un deputat oare care, ci ca represintantul naţional al poporuluĭ românesc, şi astfel poate cineva să-l iea în batjocură, poate să-l şi arunce, unul maĭ tare, pe fereastră, dar fiind trimis de Romînĭ nu poate vorbi de cît despre suferinţele şi dorinţele lor. Acesta e un punct cîştigat în noua organisare politică.

Din nenorocire, de Bucovina şi de Basarabia nu se poate spune acelaşĭ lucru. Fraţiĭ din Bucovina aŭ în bună parte o sfîntă frică de funcţionariĭ împărăteştĭ, o frică aşa de mare, încît sînt momente cînd îţĭ vine să desperezĭ. Dar se vede în tineretul din Bucovina, după cum se vede în tot tineretul, acelaşĭ spirit de muncă, de disciplină şi de încredere. Se vede bine că tineretul nu maĭ simţeşte cum simţesc ceilalţĭ oamenĭ, cum simţesc politicianiĭ aceia cari se ceartă întăiŭ cu pumnul întors către duşman şi mîntuie cu «pupăturĭ», cum se zice în stilul vulgar, pe care eştĭ silit uneorĭ a-l întrebuinţa. Partidul naţional-democrat din Bucovina, acela care îngrijeşte,—vezĭ Doamne — de binele poporuluĭ, partidul acesta cutează în adevăr să spună primuluĭ ministru Hohenlohe: «Măritul Voevod Hohenlohe!».

Noĭ ştim că avem un Voevod Carol asupra tuturor Romînilor, asupra Romînilor din

www.dacoromanica.ro

Regat, cît şi, sufleteşte, asupra tuturor Romînilor pe carî îi vom moşteni de la apăsătorii lor, supt urmaşii săi. Acesta, prin urmare, Carol I-iŭ, e Voevodul nostru; alt Voevod nu poate să existe pentru Romînii de nicăerî.

Cum, pentru că Guvernatorul Bucovinei a ajutat pe unul şi pe altul, şi i-a dat putinţă să se aleagă în Camera din Viena, pentru că a îngăduit serbarea lui Ştefan cel Mare, la care a chemat atît pe Romînî, cît şi pe Evreî, pe Rutenî şi pe Leşî; pentru că a binevoit să ciocnească păharul cu politicianii de la noî, cari, îndată ce trec graniţa, fac nişte prostii cît dînşii de marî, pentru că a binevoit să facă lucrurile acestea, de politeţă şi cuviinţă, vii dumneata şi, nicî una nicî două, îi daî cu Voevodul Hohenlohe al Romînilor?

Prin urmare, unii Romînî din Bucovina, printre cei mai în vîrstă, s'aŭ rătăcit de tot. Naţionalism cu Voevodul Hohenlohe, asta nu se poate. Căcî tot aşa şi cei din Ardeal pot să strige atuncî: Kossuth-Vodă cel tînăr, saŭ Ferencz-Vodă, saŭ maî ştiu eŭ cum.

Noî ceştia din Romănia trebuie să trezim şi să purtăm în sufletul nostru această idee: întregirea poporului romîn supt tricolorul nostru!

În Ardeal am văzut ce puternică e mişcarea naţionalistă. Din nenorocire în Bucovina nu vedem fenomene de acestea pentru asigurarea neamului. Cei de peste munţi aŭ pentru asigurarea neamului: biserici, şcoli, literatură şi cultură asemenea cu cea din Romănia. Iar noi cei de aicî am aşezat neamul nostru pe temeliî care nu se pot zgudui, cum

www.dacoromanica.ro

sînt: întemeierea dinastiei, viaţa de Stat modernă, literatura şi cultura.

* * *

Dar acum vine rîndul lipsurilor. Să le dezvăluim fără cruţare. Din lecuirea lor să facem programul viitorului:

Noi aceştia din România, cari avem dinastie, literatură şi cultură, noi sîntem încă, în ceia ce priveşte viaţa politică şi economică, un popor de boieri şi de ciocoi, de ciocoi cari se ridică făcînd slujbe boierilor, între temenele, ploconeli şi linguşiri, pentru a-şi rîde apoi, ciocoieşte, de dînşii.

Atunci cînd se rădică cineva din mulţime şi spune: «eŭ sînt bun de toate şi admir blasonul de familie», boierul, care se vede linguşit, îl face omul săŭ de încredere. Natural că ciocoiul, cînd se ştie puternic, îi zice: «orî faci ce vreaŭ, orî, de nu, te răstorn».

Menirea noastră e însă a încerca să silim pe toată lumea să întemeieze o viaţă democratică.

Nu o viaţă democratică mărginită la articole de ziar. Toate articolele ziarelor partidelor politice spun că ele sînt democratice şi făgăduiesc o mulţime de legi în favoarea ţerănimii, dar e întrebarea dacă întreg partidul împărtăşeşte aceste vederi şi dacă el e dispus să le aducă la îndeplinire.

Nu-i vorbă: poporul nostru e răbdător; î-i spui minciuni odată, te iartă; î-i spui minciuni a doua oară te iartă, dar a treia oară el se rădică şi te trînteşte.

Prin urmare nu e un joc de democraţie pe hîrtie, saŭ de îmbrăcare de costum naţional,

www.dacoromanica.ro

pentru zile de alegeri, cînd d-ta te preschimbi în portul ţerănesc şi îmbrăţişezi poporaţia rurală, până te vezi ales deputat? Din punct de vedere moral această prefacere e chiar o ticăloşie.

Cînd însă partidele vor fi silite să primească un program democratic, cînd toate partidele vor recunoaşte votul tuturor locuitorilor din România, şi numai al locuitorilor romîni, cînd vor îngădui dreptul la lumină al tuturor locuitorilor romîni, — nu să se dea bani pentru poetul decadent şi pentru călătorii la serbarea lui Corneille, ci banii să meargă pentru întemeierea şcolilor rurale, ca să nu fim cel mai din urmă dintre popoarele care ştiu carte —, numai atunci România va merge înnainte. Şi se poate aduce şi un alt argument. Ştiţi că Ungurii vor să dea votul universal, deşi numai acelor cari ştiu scrie şi ceti—bine înţeles în limba maghiară, ceia ce loveşte în ţerănimea naţionalităţilor. Vot universal făgăduieşte şi o Cîrmuire austriacă după cealaltă; votul universal se cere în Duma rusească. Şi noi vom rămînea, cu colegiile noastre pentru boieri şi ciocoi?

În al doilea rînd trebuie să dispară actualele învoieli agricole şi mijloacele întrebuinţate de arendaşi şi proprietari faţă de ţeranii noştri, ca faţă de robi. Trebuie să dispară acel sistem sălbatec de tratare a ţeranilor, care merge până acolo, încît în Moldova este un arendaş evreu, care a introdus chiar şi banul său particular. Nu se plăteşte în bani de ai ţerii, ci într'o monedă fictivă, care nu este primită decît la cantina şi cîrciuma Evreului.

www.dacoromanica.ro

S'a ajuns la formele de robie cele mai rușinoase: nici n'are voie omul să cumpere de aiurea, ci e silit să bea otrava stăpînuluĭ său...

Și în țara asta unde se expulsează Grecii pentru că aŭ primit o gazetă de la Atena saŭ pentru că aŭ spus cine știe ce vorbă proastă la adresa Romănieĭ, unde se expulsează pentru astfel de lucruri cîte un biet zaraf, covrigar saŭ limonagiŭ, trebuie să se înțeleagă că se pot găsi asemenea mijloace răzbunătoare și împotriva acelora cari, stringînd capital în Romănia, ieaŭ în arendă moșiĭ peste moșiĭ, cum este casul aceluĭ Evreŭ care a luat în Moldova o sută și mai bine de moșiĭ în arendă și care impune locuitorilor săĭ un regim special, ce nu samănă decît cu regimul pe care popoarele din Europa îl aplică semințiilor negre din Africa, cu regimul pe care Germaniĭ îl aplică Boesmanilor.

Un glas din sală: — Mochi Fischer!

— Da, Mochi Fischer!

Trebuie să intre în mintea tuturor că proprietarul care are nevoie de banĭ, ca să-și ție luxul la Paris, proprietarul acela trebuie să fie strivit de imposite, căcĭ el n'are dreptul să fie cum îĭ place, ci trebuie să fie un element util neamuluĭ său, saŭ să dispară.

Trebuie să se fixeze dobînda pe care cineva din ceĭ bănoși poate s'o ceară de la locuitoriĭ acesteĭ țerĭ. Actuala speculațiune ce se face de arendașiĭ și cămătariĭ evreĭ cu aceste nenorocite ființe de țeranĭ, nu mai este camătă, ci este o crimă. Atunci trebuie să vie Statul ca s'o împiedice și s'o pedepsească.

Dacă Bismarck, un om de guvern adînc con-

www.dacoromanica.ro

servator, a avut îndrăzneala faţă de capitaliştiĭ germanĭ de a li impune un anume regim, care s'a numit socialism de stat; dacă el, Bismarck, a crezut că poate să facă în Germania socialismul său de Stat, avem şi noĭ datoria să făcem socialismul de Stat pentru ţeranii noştri.

Trebuie să ni intre odată în cap — adică noĭ nu avem nevoie, ci ceilalţĭ, orbiĭ şi surziĭ —trebuie să li intre politicianilor în cap aceasta. Căcĭ azĭ, cînd li spuĭ de lucrurĭ de acestea marĭ, li vine rău, ameţesc, aŭ înfăţişarea unor criminalĭ, cărora li vorbeştĭ de mortul ce ţin ascuns.

Decĭ trebuie să li spuĭ azĭ şi minĭ, răspicat, tare, pentru ca să li intre în minte: că Romănia e menită prin tot trecutul eĭ, prin toată chemarea eĭ firească să fie ţara tuturor Romînilor, dar numaĭ a Romînilor, şi numaĭ a acelor străinĭ, cari s'ar putea contopi cu noĭ, ca moravurĭ, şi ca obiceiurĭ, şi ca lege, şi ca ideal; nu putem admite contopirea pe jumătate şi cu condiţiĭ. Trebuie să nu maĭ fim un popor supus oricăruĭ obraznic, căcĭ am ajuns pănă acolo, că ne simţim onoraţi cînd ni se aruncă o privire din partea stăpînilor tîrgurilor şi cîmpiilor noastre, cari trimit în Parlament pe vechilul lor ca represintant.

Trebuie să se facă o revisuire generală a populaţieĭ străine, care locuieşte în Romănia, a acestor oamenĭ cari se strecoară zi de zi şi se îngrămădesc pentru a mări puterea şi rostul străinilor. Căcĭ, altfel, însişĭ Evreiĭ din Moldova vor fi aceia cari vor striga maĭ tare împotriva Evreilor străinĭ, cari-ĭ vor copleşi

www.dacoromanica.ro

și dezgusta până și pe dînșii! Vom vedea atunci, într'un viitor oarecare, deputații evreii... antisemiții cari se vor ridica în camera românească — poate că ni vor face plăcerea de a nu vorbi în graiul lor evreiesc, — și vor cere românește pentru binele locuitorilor evrei din orașele și tîrgurile României să nu se mai îngăduie străinilor de legea și rasa lor să intre mai departe în țară.

Orice om venit din cine știe ce țară, orice individ fără nici-un mijloc și nici-o pricepere, poate să facă comerț la noi în țară. Va să zică supt ochii Camerelor de Comerț acești oameni fără capital și fără experiență întemeiază prăvălii, cînd localitatea nu mai are nevoie de dînsele. Va trebui ca odată să se mărginească și să se reglementeze serios dreptul de a face comerț.

Dar. pe lîngă aceasta, din cauza numeroaselor falimente, se discretează comerțul României. Casele din străinătate nu mai aŭ încredere în comerciantul romîn, de oare ce străinul nu face deosebire între comerciantul evreŭ și comerciantul romîn din România.

Să închidem deci granițele străinilor, să scoatem din țară pe străinii fără nici-un căpătăiŭ.

În acelaș timp o altă misiune a tineretului o să fie distrugerea complectă a acelor partide care nu aŭ simțul de răspundere și de datoria pe care s'o îndeplinească ; prefacerea în bine a celorlalte partide saŭ, la nevoie, și întemeierea unor partide nouă care să nu servească vanitatea și lăcomia unora, ci să servească, printr'o muncă continuă, ideile cele mari ale neamului românesc.

www.dacoromanica.ro

Trebuie să vie timpul cînd politicianul să fie întrebat de cetăţeanul liber, nu asupra faptului dacă este liberal orĭ conservator, saŭ dacă vine recomandat de cutare persoană saŭ de cutare grup politic. Nicĭ-un grup nu trebuie să recomande pe o persoană, ce *trebuie* aleasă, ci alegătoriĭ dacă sînt în adevăr oameniĭ, să întrebe eĭ la orĭ-ce ocasie: «Ce-aĭ făcut d-ta? Care sînt punctele d-tale de vedere în chestia ţerănească, în chestia evreiască, saŭ în cutare chestie care pasionează neamul nostru românesc?»

Iar, dacă individul tace, atuncĭ să-l luăm frumuşel de urechĭ, orĭcît ar fi de înnaintat în vrîstă, şi să-l dăm afară. Cînd vom face aceasta, atuncĭ vom fi făcut maĭ mult chiar decît războiul din 1877, de cît regalitatea şi decît jubileul din anul acesta.

Cînd vom face aceste lucrurĭ, cînd vom izbuti să întemeiem o cultură care să fie a tuturor Romînilor, cînd vom avea în literatură şi şcolĭ principiul naţional, atuncĭ numaĭ vom putea să nădăjduim în viitor o unire a tuturor Romînilor.[1])

1. Resumate după notele elevilor N. Nedelcu şi Mihail Lăzărescu de la Liceul „Carol I“ din Craiova.

www.dacoromanica.ro

Prețul 1 Leŭ

Prisosul cheltuelilor e destinat fondului pentru o Bibliotecă populară în Craiova.

www.dacoromanica.ro